

ЛИБЕРАЛНАТА МЕЖДУПРАВИТЕЛСТВЕНОСТ И НЕЙНИТЕ ПРОТИВНИЦИ

Николаос Мерцанидис

Теория на междуправителствеността Еволюция, 1960-1990 г.

Теорията на междуправителствеността се развива най-напред като критика на много учени срещу *неофункционализма* и *федерализма*. Теориите на международните отношения обясняват феномена на процеса на европейска интеграция през ранните години на общностите (Cini, 2007: 103).

Това, което поражда критика, е от една страна описанието на федерализма за държави, които прехвърлят част от суверенитета си на “наднационално европейско правителство”, а от друга страна — изискванията на неофункционализма за незабавна политическа интеграция на европейските държави поради разширяващия се (spill-over) ефект на “наднационалната бюрокрация” (Cini, 2007: 103-104). Тези описания дори надвишават стандартите, макар и неприемливи от теоретици, привърженици на парадигмата на реализма, доминираща по онова време сред учените по международни отношения.

Предложената от Стенли Хофман в началото на 90-те години на XX век (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 98) теория на междуправителствеността (с всичките ѝ различни версии) е предназначена да ръководи областта до наши дни (Cini, 2007: 100). Хофман започва от основните предположения за класическия реализъм относно суверенната държава, която владее международната сцена; стремежът към власт, за да защити националните си интереси; и най-важното в случая на ЕК — анархичния характер на международната обстановка, която не оставя никакво място за съюзи (Cini, 2007: 100-101).

Според междуправителствеността на всеки етап от участието си държавите трябва да изчисляват внимателно разходите и ползите от действията си (Cini, 2007: 101). Следователно сътрудничество чрез ЕК по онова време е най-доброто решение за общите проблеми на европейските държави (Hoffmann, 1995a: 76-84), сред които са разорените икономики, отчаянието след двете световни войни, заплахата на Съветския съюз и сдържаността на Германия (Cini, 2007: 102).

Но създаването на този “съюз” не означава нищо повече за междуправителствеността от отговор на нужда. Държавите

продължават да бъдат единствени действащи лица в европейската система. Те вземат решения и са единствените фактори, упълномощени да определят дневния ред (Cini, 2007: 102). Освен това интеграционният процес все още е управляван от националните им интереси и действията им (Nix, 2005: 15). Институциите на Общностите нямат собствена власт нито за самофинансиране (данъчна автономия), нито за налагане на решенията си (Cini, 2007: 101).

Ключовият термин за разбиране на гореспоменатата тема е „суверенитет“ (Хофман, 1995а: 103). Междуправителствениците вярват, че държавата продължава да е главно действащо лице в международната обстановка след Втората световна война (Cini, 2007: 104) и при създаването на Обединени нации и други организации. Основните фактори са, че държавата продължава да отлага прехвърлянето на суверенитет на териториите си и политическата законност трябва да реши относно собствените си политики и действия (Cini, 2007: 104).

Следователно държавите не желаят да отдадат дори малка част от суверенитета си на наднационалните обекти, на които се гледа като на обикновени слуги (Cini, 2007: 103). Междуправителствениците твърдят, че държавата *делегира* власти към тези обекти само след сериозни съображения и под строг контрол (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 186)¹.

Още повече, че това делегиране на власти засяга само проблеми на *нисшата политика*, за разлика от проблемите на *висшата политика*. Последната се позовава на въпроси от национална сигурност, външна политика и суверенитет, докато първата – главно на въпроси от сферата на икономиката. Потвърждавайки тази разлика (Хофман, 1995б: 218-219), Хофман доказва, че държавите предпочитат да имат пълен контрол по въпроси от висшата политика, които не подлежат на спор в една многостранна обстановка и, в случая на ЕС, без каквото и да било съмнение, засягащи бъдеща интеграция (Cini, 2007: 104-105). От друга страна, проблемите в нисшата политика, като икономическите и въпросите от *технократически* характер, може да са част от интеграционната процедура (Hoffmann, 1995а: 84) и е твърде основателно наднационалните институции да имат последната дума винаги под строгия контрол на националните правителства (Cini, 2007: 103).

¹ Въпреки това може да има строги възражения по този въпрос, ако напр. се вземе предвид теоретичната позиция на Келзен, че всеки многостранен договор (каквато и да е формулировката) отнема част от суверенитета на една държава (Suganami, 2007: 518-520).

В периода от 60-те до началото на 80-те години на XX век редица събития засилват инвентара на междуправителствеността. Политиката на “празния стол” на Шарл дьо Гол, която успява да намали интеграционната процедура и създава несравнима пречка в механизма на ЕС за вземане на решения, рухването на икономическата система на Бретън Удс и двете нефтени кризи, които принуждават националните правителства да прибегнат до *протекционизъм* (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 97), създават междуправителствеността като съвременна мейнстрийм теория и принуждават Ернст Хаас да обяви неофункционализма за *остарял* (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 101).

След 80-те години процесът на европейска интеграция навлиза в нова фаза. Тя се усилва най-вече чрез споразумение на националните правителства по различни важни въпроси, сред които са Единният европейски акт (1986) и Договорът от Маастрихт (1992), създавали Европейския съюз и делегирали повече власт на Парламента и Комисията. Тази интензивност води и до възстановяване на “теоретизация” процес (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 181) и двамата учени поправят съществуващите теории, създавайки нови.

В резултат на това се появяват нови версии на междуправителствеността, опитващи се да прикрият недостатъците на вече съществуващата. Най-влиятелните са *реалистичната междуправителственост* и *либералната междуправителственост*.

Реалистичната междуправителственост има две версии: група теоретици твърдят, че интересите на националната сигурност на европейските държави води до създаване на Общностите и продължава да води до интеграция (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 186). Други учени заявяват, че това, което обединява Европа, е общата заплаха на Съветския съюз и фактът, че двете велики сили биха предотвратили всякакъв конфликт в Европа, заплашващ да се изостри и да доведе до всеобща война, като по този начин остави място за сътрудничество (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 186).

Въпреки че либералната междуправителственост продължава да заявява, че държавите са *единни* и *рационални* действащи лица, тя признава важността от вътрешната политика в процедурата по вземане на решения и е повлияна от идеите на неолибералния институционалист, че нарастващата икономическа взаимна зависимост представя институциите като общи, необходими средства за улесняване на сътрудничество и по този начин потенциално води до определена степен на интеграция (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 187).

Либерална междуправителственост от Андрю Моравчик

Както вече е споменато, версията на либералната междуправителственост, която преобладава в литературата и продължава да е една от най-влиятелните теории на европейска интеграция, е тази, изложена от Андрю Моравчик (Cini, 2007: 109). Моравчик развива теорията си чрез изследване на “петте най-забележителни преговори в историята на Европейската общност” (Моравчик, 1998: 18) от Римските договори (1957) до Маастрихтския договор (1992) (Моравчик, 1991, 1993, 1998), както и по-нови споразумения (Моравчик 2002b, 2005, 2007; Моравчик и Вачудова, 2003).

Като за начало Моравчик отхвърля и геополитическите мотиви на интеграцията, изложени от “реалистичните междуправителственици”, и ефектите на разширяващата се *наднационалност* (spill-over) (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 188). Той вярва, че процесът на европейска интеграция води началото си от “съзнателно” решение на националните правителства, за да се засили социалната и икономическата стабилност чрез сътрудничество (Моравчик, 1993: 474). Освен това той разглежда ЕС не като уникално явление, а се опитва да го обясни чрез основната теория на международните отношения (Моравчик, 1993: 474).

Моравчик базира теорията си на всеобщи предположения на междуправителствеността за основната роля на държавите в процеса на интеграция, тяхната *рационалност* и *единен характер*, както и ограничената роля на наднационални институции² в ЕС. Като допълнение, повлиян от либералните идеи, той признава тежестта на местни икономически интереси и важността на институциите за ефективното сътрудничество на държавите. Все пак в Европейския съюз, където решенията се вземат по следния модел, наднационалните фактори нямат почти нищо общо с процеса на интеграция, който се основава единствено на преговорите между държавите членки (Моравчик, 1999b: 269-270).

Според версията му на либерална междуправителственост, процесът на европейска интеграция се осъществява на три основни етапа: формиране на предпочитание, преговори между държавите и институционален избор.

² Термините наднационални “действащи сили”, “предприемачи”, “институции” и “действащи лица”, макар и не със същото значение, се използват като алтернативи, за да посочат наднационалните обекти, функциониращи в ЕС от Комисията до бюрокрацията.

По време на *Etap 1* (Моравчик, 1998: 24-50) всяка държава определя дневния ред на външната си политика, засягащ общите въпроси, които се смятат за проблематични. Повлиян от *либералните теории за формиране на предпочитание* (Cini, 2007: 110), Моравчик твърди, че държавата (т.е. правителството) изчислява влиянието на икономическата взаимна зависимост или съществуващите ограничения, или появяващите се възможности, както и местните влияния. Въпреки че Моравчик признава, че съществуват редица действащи лица в местните политики, които влияят върху всяко правителство, той се фокусира само върху групи, които имат икономически грижи и следваща власт (Моравчик, 1993: 483-484). В случая на ЕК първите шест държави разглеждат всички тези общи проблеми, споменати в предишната част.

След като определя намеренията си, държавата преминава към *Etap 2* (Моравчик, 1998: 50-67). Всъщност тя решава да навлезе в процедура за преговори с други държави, изправени пред същите проблеми, постигащи споразумение по възможни решения. При тази процедура държавите внимателно изчисляват разходите и ползите от решенията им (*рационални действащи лица*) и говорят с един глас чрез държавници, които представляват всеки един от тях (*единни действащи лица*).

По време на *Etap 3* (Моравчик, 1998: 67-77), където се взема последното решение, Моравчик твърди, че държавите решават да продължат да преминат към създаването на международна институция. Те разбират, че една обща институция ще спомогне за намаляване на разноските по транзакциите и ще преодолее проблемите с наблюдението и влизането в сила. Все пак това, което Моравчик цени най-много, е *правдоподобността в преговорите* и улесняването на сътрудничеството. Основната задача на междуправителствената институция е да не се намесва в решенията, а да координира преговорите, като по този начин позволява на държавите да постигнат по-високи стандарти на сътрудничество.

През този последен етап Моравчик е ясно повлиян от неолибералния институционализъм на Кеохейн (Кеохейн, 1984: 243-245), когато говори за намаляване на разходи по транзакцията. От друга страна, изглежда той не изключва категорично никакъв вид *вторичен (spill-over) ефект*, определено не като механична процедура, а главно чрез рационалните избори на държавите да се придвижат към процеса на интеграция (Eilstrup-Sangiovanni, 2006: 191-192).

Критики относно либералната междуправителственост

Критики

“Критиките” ще се фокусират върху три основни проблема, за които Андрю Моравчик е критикуван от колегите си, което става ясно от прочитане на съответната литература. Поради природата и ограничения обем на статията, избирам да не говоря за всички теории на европейска интеграция, като ги съпоставям с либералната междуправителственост. Това би било много по-трудно начинание, изискващо може би размера на книга. Също така оставям настрана от тази статия някои авторови критики, тъй като възнамерявам да изследвам съвместните критики, които произхождат от учени от всички нюанси от спектъра на теориите на европейска интеграция, за да подкрепят моя пример.³

Първата критика срещу Моравчик е, че теорията му разчита главно на “основните събития”, които оформят Европейския съюз или междуправителствените конференции за конституционални промени. Тази критика се основава на противопоставяне на “основните събития” и “ежедневната” европейска политика. Първо, Капорасо твърди, че изборът на тези специфични примери, въпреки че може да изглежда безпристрастно, всъщност улеснява оправдаването на позицията му (Уолъс и др., 1999: 162-163). Това, което Капорасо има предвид, е, че резултатите не са, в най-добрия случай, неочаквани. Като продължава с тази разработка, Шарпф твърди, че резултатите му са всъщност предубедени: тъй като избира примери от вътрешнодържавни преговори, които се фокусират върху проблеми на икономическата интеграция и където се изисква “единодушие” сред държавите членки, резултатите определено ще бъдат превъзходството на държавата в процедурата по интеграция и огромната важност от икономически грижи (Уолъс и др., 1999: 165; Уинкот, 1995: 602).

Второ, други учени, които се противопоставят на Моравчик, твърдят, че в същия контекст, ако се погледнат по-отблизо ежедневните процеси, ще се види, че съществуват някои други освен държавните фактори, неконтролирани от държавите, играещи много важна роля (Гарет и Тсебелис, 1996; Яхтенфукс, 2001; Hooghe и Маркс, 2003). Питърсън споменава, че междуправителствеността е макроскопична теория, която не успява да представи политическите мрежи,

³ Вж. например критиката на Шимелфенинг срещу ясното разграничение на Моравчик между “етап на сделка” и “етап на институционален избор” (Шимелфенинг, 2004: 82) и критиката на Диез върху методологични и епистемологични въпроси от постпозитивна перспектива (Диез, 1999; Моравчик, 1999а).

преминаващи през ежедневните процедури на ЕС (Питърсън, 2004: 124). Уинкот заявява, че ежедневната работа на институциите понякога проправя пътя към междуправителствените решения (Уинкот, 1995: 606).

Вторият въпрос в спора е ролята, която Моравчик приписва на “наднационалните предприемачи”. Те, заедно с транснационалните коалиции, са представени в ограничена и невлиятелна роля (Уолъс и др., 1999: 158). В най-добрия случай те са автономни, но функционират в рамките на добре определени, стриктни граници и под постоянен контрол от националните правителства, чиито интереси обслужват (Стоун Суийт и Капорасо, 1998: 95).

В единия край на спектъра откриваме Хелен Уолъс, която умерено твърди, че наднационалните институции могат да бъдат важен катализатор и да упражняват неформално влияние върху Съвета (Уолъс и др., 1999: 158-159). В средата на спектъра Уинкот (1995: 603-606) признава, че взаимодействията на наднационалните институции и важните субекти (като Делор и Кокфийлд) са важна променлива величина в интеграционния процес. Накрая, в сурова критика, заявява, че наднационалните институции като Комисията и Съда имат една и съща важност с националните правителства (Шарпф, 1999: 66-67). Те предприемат действия за постигане на целите си, ръководени от институционалния егоизъм (Шарпф, 1999: 66), и много пъти чрез стратегиите и решенията си съответно успяват да доведат до конституционални промени в структурата на ЕС (Уолъс и др. 1999: 167). В много случаи Съдът и Комисията изготвят правила, които не са били приети по-рано от правителствата (Стоун Суийт и Сандхолтц, 1998: 26). Понякога на последните или им се струва прекалено скъпо да ги отменят (Стоун Суийт и Капорасо, 1998: 95-96), или се борят с предишните за тях (Шарпф, 1999: 65). Значението на гореспоменатата критика може да се открие в аргумента, изложен от Стоун Суийт и Капорасо (1998: 95-96), че наднационалните организации се ползват от организационната автономност и въпреки че може да не “определят дневния ред”, те го “оформят” и “структурират”.

Третата критика произхожда от описанието на Моравчик за вътрешната политика в етап на “формиране на предпочитание”. Както вече се спомена, Моравчик признава, че има местни действащи лица, които оказват влияние на външнополитическите решения на лидерство, но избира да се фокусира само върху тези с икономически интереси, които той вярва, че са най-влиятелни (Моравчик, 1993: 483-484; Уолъс и др., 1999: 162).

В тази статия Дейниъл Уинкот критикува очевидното: ограничаването на действащите лица, които влияят върху

правителствените решения, намаляване на въздействието на вътрешната политика и представяне на “изпълнителната власт” като квазиавтономна организация (Уинкот, 1995: 600-601). По същество, понеже човек приема съществуването на други фактори, дори и да не са толкова важни в сравнение с икономическите групи по интереси, в най-добрия случай картината не е довършена.

Като представят по-задълбочена критика, други учени се обръщат към някои ключови фактори на вътрешна политика, които системно се пренебрегват от Моравчик. Роджър Скъли твърди, че политическите партии се състезават за правителствен пост и освен това алтернативните политически системи и структури на управление в държавите членки имат въздействие върху формирането на предпочитанията им (Скъли, 2006: 25). В защита на Моравчик Скъли заявява, че в ерата, която първият описва, интеграцията е “взаимен въпрос” и тези фактори може да нямат особено огромно влияние; за Скъли през последното десетилетие или повече интеграцията “се превръща във въпрос на пристрастно политическо съперничество” (Скъли, 2006: 25). Като следва същия път, Хелен Уолъс заключава, че интеграцията винаги е била въпрос, пораждащ политически спорове на вътрешната политическа арена, която не само влияе на “формирането на предпочитание”, но е и автономно свързана с процеса на интеграция (Уолъс и др., 1999: 157).

Отговорът на Моравчик

Въпреки че целта на статията е не да отвърне на критиките към Моравчик, като се покаже предпочитание към него, би било грешка от гледна точка на безпристрастността да не се обобщи поне това, което Моравчик отвърща на колегите си.

В отговор на *първата критика* Моравчик твърди, че проучването им може да е *непълно* главно поради ограничения си обсег (примери за междуправителствена сделка). За него е логическо последствие на усилието му да установи общ модел на поведение на държавите членки. Освен това включването на повече данни, засягащи други аспекти на политиките на ЕК / ЕС би довело до разширението на проекта до “енциклопедичен обсег” (Уолъс и др., 1999: 169).

Освен това Моравчик защитава проекта си, като заявява, че комбинацията на ограничен обсег и една строга методологична процедура води до избор на гореспоменатите специфични случаи (Уолъс и др., 1999: 169-174), “размяна, присъща на изследователския дизайн” (Уолъс и др., 1999: 172). Въпреки че може да изглежда предубедено, изборът на процедура според него е напълно оправдан.

В отговор на *втората критика* Моравчик признава, че държавите може да делегират властите си на действащи наднационални сили и че последните отстояват важната си роля в ежедневната политика. Все пак обсегът на проекта му не е да изследва поведението им (Моравчик, 1995: 612). В противен случай наднационалните предприемачи може да упражнят влияние върху междуправителствените решения само когато отговарят на две условия: а) “националните правителства се сблъскват с високи предварителни разходи за транзакция” и б) “значително информационни (или въображаеми) асиметрии” ги поддържат (Уолъс и др., 1999: 173). Поради тези причини той твърди, че триетапната процедура на междуправителствена сделка е рекурсивна; ежедневната политика и предишните междуправителствени решения влияят на процедурата, която от своя страна влияе на бъдещите такива (Моравчик, 1995: 612).

Непоколебимостта на Моравчик относно икономическите интереси, произтичащи от вътрешни групи по интереси, и последващият провал да включи в модела си по-обхватно понятие на “вътрешна политика”, съставляват *третата критика*. В опит да отговори Моравчик прави някои практически наблюдения. Той оспорва, че има случаи, когато предубедена промяна за дълъг период от време не е последвана от каквато и да била промяна в националната политика (Уолъс и др., 1999: 171) и че литературата и доказателствата “водят с 5:1 за икономическите обосновки” в случая на Франция по време на дьо Гол (Уолъс и др., 1999: 170). Въпреки това той признава, че когато се стига до вътрешни институции и ролята им, те се разглеждат като “оправдани принуди” (Уолъс и др., 1999: 171).

Заклучения

В първия пример човек не може да не забележи, че повечето (ако не всички) от критиките на Моравчик признават теоретичната, както и емпиричната убедителност на работата му (Шимелфенинг, 2001: 76, 78; Питърсън, 2004: 124; Стоун Суийт и Brunell, 1998: 73).

Критиката срещу него, поне при гореспоменатите въпроси, има дихотомен характер. От една страна, е практически слаба, ако се вземе предвид точността на обсега на Моравчик: той точно обяснява, че намерението му е да изследва централните “примери на междуправителствена сделка” при процеса на европейска интеграция. Ако случаят е такъв, е напълно разбираемо защо избира да пренебрегне ежедневната политика, защо прави заключение, че наднационалното предприемачество има значително влияние и защо въздействието на

вътрешната политика е ограничено в рамките на икономически интереси и икономически групи по интереси.

Въпреки това, тъй като Европейският съюз се развива след ЕЕА и Договора от Маастрихт, наднационалните действащи сили имат огромно влияние не само в ежедневната политика, като въздействат *недиректно* на решенията, взети от представителите на държавите, но също и във всички примери на междуправителствени сделки (Съвет, Европейски съвет, Междуправителствени конференции и т.н.), като влияят *директно* на тези решения.

Дори ако теоретичната рамка на Моравчик не (може да) включи такива клаузи, е факт, че наднационалните действащи сили имат своя собствена динамика и което е по-важно, те влияят на ежедневния живот на цялото население на ЕС чрез техните (все по-) автономни решения. Впоследствие който и да било въпрос като *демократически дефицит* или *законност* на институциите на ЕС, които са много важни за *политическата наука*, строго свързани с въпроса за отношението между “този, който взема решения” и “този, който получава решенията”, са пренебрегнати от теорията на Моравчик като неуместни (Моравчик, 2002а). Освен това покачващото се ниво на автономията на наднационалните действащи сили неизбежно поражда във всяка държава членка здрава и сложна гражданска мрежа, засягаща въпросите на ЕС, които се отразяват върху ежедневния живот на гражданите. На свой ред тези мрежи влияят върху националните политики и създават политически спор по въпроси за ЕС, като увеличават въздействието на вътрешната политика и институциите (и тези от икономически характер) при формиране на национални предпочитания.

Към края на тази статия, след прочитане на съответната литература и като се вземе предвид фактът, че съм гражданин на ЕС и студент по Международни отношения и политика на ЕС, мога да обобщя, че съществуват две не толкова отличителни области в политиката на ЕС. Първата е нарастваща наднационална област, чиято автономия е вземане на решения във фаза на кресчендо. Втората е междуправителствена област, където представителите на държавите се ползват с много силен авторитет в процедурата по европейска интеграция. Взаимодействието между двете тенденции се осъществява чрез изключително сложни мрежи, където на въпроса “Кой влияе на кого?” не се дава ясен отговор.

В горната сцена има едно нещо, което се появява като стандартна точка: каквито и да са влиянието и властта за вземане на решение на наднационалните действащи сили, държавите, поне когато се събират на междуправителствени конференции, и досега

продължават да вземат всички крайно важни решения, засягащи огромни проблеми на ЕС, несъмнено с високо ниво на невнимание. Освен това, дори процесът сега да е приблизително обратим, държавите са тези, които делегират власти (или с други думи, отдават части от суверенитета си) на наднационалните действащи сили. В края на деня практически това са задачите, приписани на Европейския съвет и на междуправителствените конференции чрез Договора за ЕС и всичките му версии след Маастрихт.

За тези примери на междуправителствени сделки, оформящи по-съществената рамка за функциониране на ЕС и процедурата по европейска интеграция, теорията на Моравчик ни предоставя силна проницателност. Теорията му има високо ниво на обобщаване, като по този начин дава основание дори за сигурни предвиждания. Ако, както Моравчик твърди, това е обсегът на неговата теория, тогава тя е напълно законна, а критиците ѝ, макар и полезни и продуктивни, не могат да пренебрегнат превъзходството ѝ в тази област.

Библиография

1. Cini, Michelle. 2007. Intergovernmentalism. In *European Union Politics*, edited by Michelle Cini, 99-116. Oxford; New York: Oxford University Press.
2. Diez, Thomas. 1999. Riding the AM-track through Europe; or, The Pitfalls of a Rationalist Journey Through European Integration. *Millennium – Journal of International Studies* 28 (2):355-369.
3. Eilstrup-Sangiovanni, Mette (ed). 2006. *Debates on European Integration: A Reader*. Basingstoke: Macmillan.
4. Garrett, Geoffrey, and George Tsebelis. 1996. An Institutional Critique of Intergovernmentalism. *International Organization* 50 (2):269-299.
5. Hix, Simon. 2005. *The Political System of the European Union*. Basingstoke: Macmillan.
6. Hoffmann, Stanley. 1995a. Obstinate or Obsolete? France, European Integration, and the Fate of the Nation-State. In *The European Sisyphus: Essays on Europe, 1964-1994*, edited by Stanley Hoffmann, 71-106. Oxford; Boulder: Westview Press.
7. Hoffmann, Stanley. 1995b. Reflections on the Nation-State in Western Europe Today. In *The European Sisyphus: Essays on Europe, 1964-1994*, edited by Stanley Hoffmann, 211-226. Oxford; Boulder: Westview Press.
8. Hooghe, Liesbet, and Gary Marks. 2003. Unravelling the Central State, But How? Types of Multi-Level Governance. *HIS Political Science Series* No.87.

9. Jachtenfuchs, Markus. 2001. The Governance Approach to European Integration. *Journal of Common Market Studies* 39 (2):245-264.
10. Keohane, Robert O. 1984. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
11. Moravcsik, Andrew, and Milada A. Vachudova. 2003. National Interests, State Power, and EU Enlargement. *East European Studies Politics and Societies* 17 (1):42-57.
12. Moravcsik, Andrew. 1991. Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in the European Community. *International Organization* 45 (1):19-56.
13. Moravcsik, Andrew. 1993. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies* 31 (4):473-524.
14. Moravcsik, Andrew. 1995. Liberal Intergovernmentalism and Integration: A Rejoinder. *Journal of Common Market Studies* 33 (4):611-628.
15. Moravcsik, Andrew. 1998. *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. London: UCL Press.
16. Moravcsik, Andrew. 1999a. The Future of European Integration Studies: Social Science or Social Theory?. *Millennium – Journal of International Studies* 28 (2):371-391.
17. Moravcsik, Andrew. 1999b. A New Statecraft? Supranational Entrepreneurs and International Cooperation. *International Organization* 53 (2):267-306.
18. Moravcsik, Andrew. 2002a. In Defence of the 'Democratic Deficit': Reassessing Legitimacy in the European Union. *Journal of Common Market Studies* 40 (4):603-624.
19. Moravcsik, Andrew. 2002b. Technocrats on Top?. *Foreign Policy* No.132: 86+88.
20. Moravcsik, Andrew. 2005. The European Constitutional Compromise and the Neofunctionalist Legacy. *Journal of European Public Policy* 12 (2):349-386.
21. Moravcsik, Andrew. 2007. No Power To The People. *Newsweek* Oct. 21 (web-only edition).
22. Peterson, John. 2004. Policy Networks. In *European Integration Theory*, edited by Antje Wiener, and Thomas Diez, 117-136. Oxford: Oxford University Press.
23. Scharpf, Fritz W. 1999. *Governing in Europe: Effective and Democratic?*. Oxford; New York: Oxford University Press.
24. Schimmelfennig, Frank. 2001. The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union. *International Organization* 55 (1):47-80.

25. Schimmelfennig, Frank. 2004. Liberal Intergovernmentalism. In *European Integration Theory*, edited by Antje Wiener, and Thomas Diez, 74-94. Oxford: Oxford University Press.
26. Scully, Roger. 2006. Rational Institutionalism and Liberal Intergovernmentalism. In *European Union Studies*, edited by Michelle Cini and Angela K. Bourne, 19-34. New York: Palgrave Macmillan.
27. Stone Sweet, Alec and Wayne Sandholtz. 1998. Integration, Supranational Governance, and the Institutionalization of the European Polity. In *European Integration and Supranational Governance*, edited by Wayne Sandholtz and Alec Stone Sweet, 1-26. Oxford, NY: Oxford University Press.
28. Stone Sweet, Alec, and James A. Caporaso. 1998. From Free Trade to Supranational Polity: The European Court and Integration. In *European Integration and Supranational Governance*, edited by Wayne Sandholtz and Alec Stone Sweet, 92-133. Oxford, NY: Oxford University Press.
29. Stone Sweet, Alec, and Thomas L. Brunell. 1998. Constructing a Supranational Constitution: Dispute Resolution and Governance in the European Community. *The American Political Science Review* 92 (1):63-81.
30. Suganami, Hidemi. 2007. Understanding Sovereignty Through Kelsen/Schmitt. *Review of International Studies* 33 (3):511-530.
31. Wallace, Helen, James A. Caporaso, Fritz W. Scharpf, and Andrew Moravcsik. 1999. Review Section Symposium: The Choice for Europe: Social Purpose and the State Power from Messina to Maastricht. *Journal of European Public Policy* 6 (1):155-179.
32. Wincott, Daniel. 1995. Institutional and European Integration: Towards an Everyday Critique of Liberal Intergovernmentalism. *Journal of Common Market Studies* 33 (4):597-609.

Превод: Гергана Георгиева